

УКРАЇНСЬКА ЛОГОПЕДІЯ В ЕПОХУ ЗМІН

ТЕЗИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З ЛОГОПЕДІЇ

6 березня 2025 року

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

УКРАЇНСЬКА ЛОГОПЕДІЯ В ЕПОХУ ЗМІН

ТЕЗИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ 1 ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З ЛОГОПЕДІЇ
6 березня 2025 року

Рецензенти:

Наталія ПАХОМОВА – доктор педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту спеціальної та інклюзивної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г Короленка

Володимир ШЕВЧЕНКО – доктор педагогічних наук, професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д. Ярмаченка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Наталія ГОНЧАРУК – доктор психологічних наук, професор кафедри загальної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Редакційна колегія: **О. Белова**, доктор педагогічних наук, професор; **Ю. Бугера**, кандидат педагогічних наук, доцент; **О. Вержиховська**, кандидат педагогічних наук, професор; **О. Гаврилов**, кандидат психологічних наук, професор (голова редакційної колегії); **Н. Гаврилова**, кандидат психологічних наук, професор (науковий редактор); **Ю. Галецька**, кандидат педагогічних наук, доцент; **О. Константи́нів**, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар); **В. Левицький**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Л. Лісова**, кандидат педагогічних наук, доцент; **О. Мілевська**, кандидат педагогічних наук, доцент; **О. Опалюк**, кандидат педагогічних наук, доцент; **А. Сімко**, кандидат психологічних наук, доцент; **В. Співак**, кандидат психологічних наук, доцент; **О. Ткач**, кандидат педагогічних наук, доцент.

Друкується за ухвалою

*Вченої ради факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 4 від 31 березня 2025 року)*

С71 Українська логопедія в епоху змін. Тези за матеріалами 1 Всеукраїнської науково-практичної конференції з логопедії 06 березня 2025 року / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський. Видавець Ковальчук О.В. 2025. 180 с.

До збірника тез увійшли наукові доробки фахівців, які працюють в галузі логопедії. У них висвітлюються теоретичні та практичні напрацювання при організації навчальної, виховної, корекційної і розвивальної, реабілітаційної та абілітаційної роботи з різними групами осіб з порушеннями мовленнями.

Адресується спеціалістам-практикам, здобувачам вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійними програмами Логопедія, батькам, всім, кому не байдужа доля осіб з порушеннями мовлення.

Л. Стахова

Рухлива гра як засіб корекції порушень мовлення дітей дошкільного віку 145

А. Тимошенко, А. Криворотько

Інтеграція цифрових технологій у логопедичну практику в Україні: сучасні можливості та перспективи 148

К. Тичина, С. Логвиненко, А. Ярошевська

Теоретичні аспекти вивчення фонаційного дихання у дітей дошкільного віку із мовленнєвими труднощами 153

О. Ткач

Особливості організації логопедичної допомоги в Данії (з досвіду українських сімей-мігрантів) 157

Н. Хітун

Автоматизація звуків на логопедичних заняттях за допомогою розвитку сенсорних відчуттів 163

Т. Хомик, С. Логвиненко, І. Гавриленко

Графомоторні навички у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами: характеристика та рівень сформованості 166

О. Шупік, Г. Супрун

Особливості міжособистісних відносин у різновіковій групі дітей дошкільного віку із мовленнєвими труднощами 171

Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13-14 травня 2021 р., Мукачєво. 2021. С. 83-85.

2. Козак Т., Горяшина Д. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку: теорія і практика. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11(17). С. 751-758.

3. Курєнкова А.В. Використання методів візуалізації в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Inclusion and Diversity*. 2023. С. 30-33.

УДК 376.36:373.2-056.3

Т. ХОМИК,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

С. ЛОГВИНЕНКО,

викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
(м. Київ, Україна)

І. ГАВРИЛЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта освітньої програми «Логопедія»,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ГРАФОМОТОРНІ НАВИЧКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ТРУДНОЩАМИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ

Розвиток дрібної моторики та координації рухів пальців рук є одним із важливих етапів готовності дітей дошкільного віку до навчання в школі. Актуальність удосконалення комплексної психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової роботи у цьому напрямі зростає, особливо в сучасних кризових умовах реалізації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Дослідження А. Богуш, О. Боднаренко, Е. Данілавичюте, Н. Ключко, А. Колупасвої, В. Тарасун, Л. Тенцер, Н. Чередніченко та ін. засвідчують, що паралельно із розвитком мовлення та когнітивних здібностей дитини

дошкільного віку, необхідно розвивати руку шляхом відпрацювання правильних графічних навичок письма або графомоторних навичок. Все це буде підґрунтям для подальшого оволодіння дітьми в межах початкової ланки освіти навичками письма [2; 5; 6; 7].

Розвиток моторних функцій, включаючи дрібні рухи пальців рук, відбувається під час взаємодії дитини з навколишнім предметним світом. Відомо, що онтогенетичний розвиток рухів рук дітей починається з тактильних і хапальних рухів. У майбутньому маніпуляції з предметами допомагають дітям отримати початковий досвід розуміння навколишнього світу предметів, сприяють розвитку когнітивних процесів та розвивати дрібну моторику рук і пальців, створюючи стимуляцію для її загального розвитку.

Отже, під графомоторною навичкою трактується відповідний комплекс цілеспрямованих рухів руки та пальців, які забезпечують можливість відтворювати графічні елементи (лінії, фігури, літери тощо) на письмі. Вони включають координацію рухів руки, окомір, силу натиску, контроль над дрібною моторикою та є основою для оволодіння навичкою письма (О. Аль-Мраят, О. Бондаренко, О. Козинець, К. Тичина, Л. Тенцер та ін.). Завдяки достатньому рівню їх сформованості діти старшого дошкільного віку спроможні успішно з'єднувати точки, розфарбовувати, копіювати прості візерунки та правильно тримати інструменти для письма; малювати або штрихувати лінії, виконувати контури, копіювати геометричні фігури та штрихувати деталі, домальовувати відсутні деталі та незакінчені малюнки; опанувати каліграфію під час письма тощо. Як зазначають О. Аль-Мраят та Л. Тенцер, ця навичка є завершальною операцією здатності до вірного перетворення оптичного зображення літер у потрібні зображення [2; 3; 6; 7].

Окрім того, розвиток графомоторних навичок відбувається завдяки взаємодії низки механізмів, серед яких контроль за тонкими м'язами пальців рук (здатність контролювати силу, швидкість, точність та координацію рухів пальців); функціонування зорового аналізу і синтезу (розрізнення лівої і правої сторони тіла, орієнтування в просторі по відношенню до предметів і обраної орієнтації; орієнтування на площині аркуша паперу тощо); кінетичного та зорового контролю під час написання літер та/або слів і читанням написаного; сформованості тонкої рухової здатності пальців рук, координації зорово-моторної та здатності

до контролю рухів рук та ін. **Усі зазначені аспекти є необхідною умовою** для координації та контролю рухів, необхідних для завершального етапу оволодіння навичкою письма у молодшому шкільному віці [2; 3; 6].

Як зазначають Н. Бабич, Е. Данілавичюте, Л. Тенцер, К. Тичина, Н. Чередніченко, Т. Хомик та ін., недостатній рівень сформованості графомоторних навичок або її складових, може призвести до труднощів в оволодінні письмом дітьми молодшого шкільного віку в початковій ланці освіти. Особливо значущим є достатній рівень опанування цією навичкою дітьми старшого дошкільного віку із мовленнєвими труднощами. Оскільки наявність порушень в розвитку і опануванні дрібної моторики, сенсорних (зорових і слухових) функцій та операцій, недорозвинення артикуляційної моторики, кінетичних та кінестетичних процесів, всіх складових мовлення (морфологічної, лексико-граматичної, семантичної складової мовлення, зв'язного мовлення) та аналітико-синтетичної діяльності мислення у означеній категорії дітей негативно впливає на рівень опанування графомоторною навичкою [1; 6; 7; 8].

Задля підтвердження наявності труднощів у формуванні графомоторної навички у дітей старшого дошкільного віку із мовленнєвими труднощами було зrealізовано констатувальне дослідження щодо визначення рівня та особливостей її сформованості. До експерименту було залучено вихованців Дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 9 комбінованого типу Деснянського району м. Києва, які відповідно до висновків інклюзивно-ресурсних центрів мали функціональні мовленнєві труднощі помірного ступеня прояву. Дослідження включало завдання, які були спрямовані на оцінку таких складових: здатність до координації та інтеграції рухів кисті руки; стан дрібної моторики кисті руки; дослідження навичок конструювання (за допомогою LEGO-конструктора); дослідження орієнтації у напрямі «ліворуч-праворуч» (тест дзеркального сприйняття); здатність вірно розпізнавати фігури; здатність відтворювати ритмічний малюнок.

Узагальнені результати здійсненого обстеження дітей старшого дошкільного віку із мовленнєвими труднощами та типовим мовленнєвим розвитком презентовано у діаграмах (Рис.1).

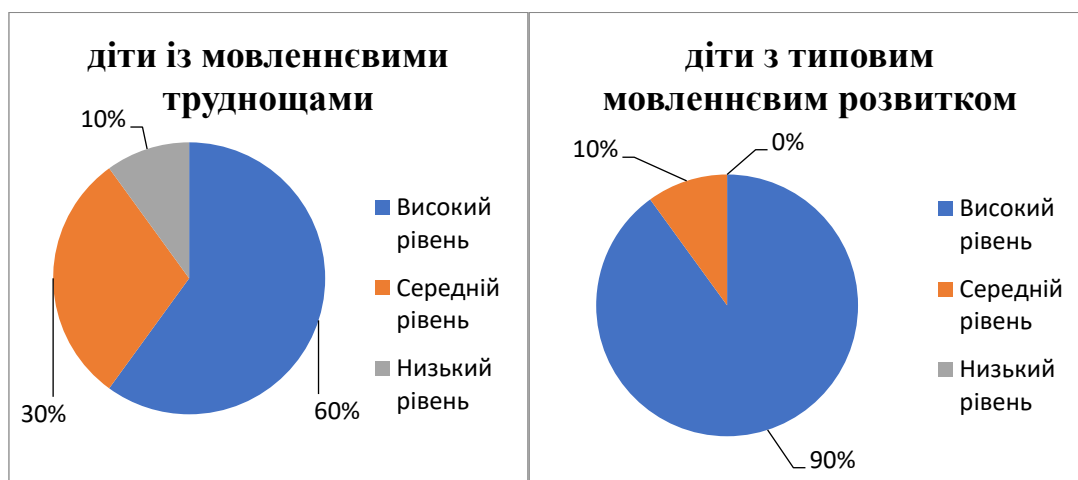


Рис 1. Рівні сформованості графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку

Отримані результати констатувального дослідження засвідчили наявні відмінності щодо рівня та особливостей сформованості графомоторної навички у дітей старшого дошкільного віку із мовленнєвими труднощами у порівнянні з їх однолітками з типовим мовленнєвим розвитком. Серед найпоширеніших труднощів у розвитку графомоторних навичок були відзначено недостатню сформованість координації рухів, моторного планування та контролю, просторової орієнтації та концентрації уваги. Під час виконання завдань із м'ячем у дітей відзначалися: недостатня точність та нестабільність рухів; труднощі з регулюванням сили кидка; уповільнена реакція при киданні/ловінні; надмірні супутні рухи, що ускладнювали успішне виконання завдання. Під час стрибків і ходьби по лінії діти з мовленнєвими труднощами втрачали рівновагу; асинхронно виконували рухи руками та ногами; демонстрували **нерівномірний ритм стрибків** та були наявні часті зупинки або неповне виконання запропонованого завдання. При виконанні графомоторних завдань (робота з ножицями, фарбами тощо) означена категорія дітей демонструвала труднощі у регулюванні сили натиску на олівець/пензлик; недостатній контроль за траєкторією рухів кистями руки; швидко втомлюваність та відволікання. Відмічено труднощі у користуванні ножицями, що проявляється в неправильному захопленні та незлагодженості рухів рук. У процесі складання пазлів та конструктора LEGO діти з мовленнєвими труднощами складно орієнтувалися в деталях, їх формою та місцем їх розташування, невірно та неточно з'єднували деталі, що часто призводило до порушення цілісності побудованої конструкції. Виконуючи завдання на орієнтацію в поняттях «ліво-право»

діти плутали сторони навіть із підказками від експериментатора, неправильно виконували надані інструкції та демонстрували труднощі у визначенні напрямків у просторі. Під час відтворення ритмічних малюнків було відмічено нерівномірність відтворених ритмів; труднощі у розрізненні та запам'ятовуванні ритму; асинхронність рухів рук і ніг, що ускладнювало подальше виконання завдань.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можемо припустити, що виявлені особливості сформованості графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами ймовірно зумовлені порушеннями дрібної та загальної моторики, наявності гіпер або гіпотонусу м'язів, недостатньо сформованої координації між очима і руками. Виявлені труднощі негативно впливають на чіткість та точність рухів, рівновагу, здатність орієнтуватися в просторі і розпізнавати ритм; впливає на мовленнєвий розвиток (рівень активного мовлення), артикуляцію та розвиток фонематичних процесів. Це все може у подальшому ускладнювати процес логопедичного впливу щодо розвитку мовлення в цілому як на рівні усної продукції так і писемної в межах початкової ланки освіти.

Список використаних джерел

1. Бабич Н. М. Попередження графомоторних порушень засобами структурованого впливу на синтетичну діяльність дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. Київ, 2020. №17. С. 11-26.

2. Бондаренко О. М. Використання пісочної терапії у формуванні графомоторних навичок дітей дошкільного віку. *Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє* : до 85-річчя акад. В. І. Бондаря [Електронне видання] : зб. наук. пр. Харків, 2023. С. 68–70.

3. Козинець О., Градусова М. Графомоторні навички як складові формування писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з труднощами в навчанні. *Педагогічні науки та освіта* : зб. наук. пр. Запорізького обл. інс-ту післядиплом. пед. осв. Запоріжжя, 2022. Вип. 38-39. С. 45-55.

4. Кальченко К. В., Хомик Т. В. Сучасні підходи щодо профілактики порушень письма у молодших школярів з порушеннями мовлення : *матер. X Міжнародної науково-практичної конференція «Analysis of*

modern ways of development of science and scientific discussions», 29 листопада-02 грудня 2022 р., м. Більбао, Іспанія. 2022. С. 396-399

5. Тарасун В. В. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень: наук.-метод. посіб. Київ : МП Леся, 2007. 151 с.

6. Тенцер Л. В. Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 310 с.

7. Тичина К. О., Бабич Н. М., Вовк Т. В. Труднощі оволодіння графомоторними навичками у дітей молодшого шкільного віку з оптичною дисграфією.: матер. VII Всеукраїнської науково-практичної конференції *«Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами»*, 6-7 листопада 2024 р., м. Київ, Україна, С. 172-176.

8. Хомик Т. В., Вішківська О. Є. Особливості проявів дисграфій в учнів 3-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів : *матер. VIII Міжнародної науково-практична конференція «Modernization of innovative development of professional education»*, 22-25 жовтня 2024 р., м. Амстердам, Нідерланди. 2024. С. 215-218

УДК 376.064.3-056.264-053.5(043.2)

О. ШУПІК,

магістр кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський міський університет імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

Г. СУПРУН,

старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський міський університет імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У РІЗНОВІКОВІЙ ГРУПІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ТРУДНОЩАМИ

У дошкільному віці формується і розвивається система стереотипів і норм, які регулюють взаємодії між людьми. Ініціатором більшості стосунків між дітьми зазвичай є дорослий. Взаємодія між дітьми має